

PAPER DETAILS

TITLE: KADIN CINAYETLERİNDE SİDDETI SERGİLEMEK: SEFİKA ETİK VAKASI ÜZERİNE BİR
İNCELEME

AUTHORS: Yurdağöl BEZİRGAN ARAR

PAGES: 104-123

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/824276>

KADIN CİNAYETLERİNDE ŞİDDETİ SERGİLEMEK: ŞEFİKA ETİK VAKASI ÜZERİNE BİR İNCELEME¹²

Yurdagül BEZİRGAN ARAR³

Öz

Habertürk Gazetesi, 07 Ekim 2011 tarihli sürmanşet haberinde “*Kadına şiddette son nokta*” başlığıyla kocasından şiddet gören ve sırtından bıçaklanarak öldürülen Şefika Etik’in fotoğrafını kullandı. Fotoğraf oldukça çarpıcıydı; yarı çıplak haldeki kadının sırtında bıçakla uzandığı anı gösteriyordu ve olaya ilişkin şiddetin en ağır biçimini temsil ediyordu. Bu fotoğrafın gazetede kullanılması hem diğer gazeteciler hem de okurlar tarafından tepkiyle karşılandı. Kimilerine göre bunun nedeni gazetenin reyting kaygısıydı ve etik bir ihlald; kimilerine göre de şiddeti yeniden üretiyor, kadın haklarını yerle bir ediyordu. Fotoğrafı yayınlama kararı alan gazetenin genel yayın yönetmeni Fatih Altaylı eleştiri oklarının hedefinde yer aldı ve ertesi günkü yazısında, kararını ve nedenlerini savundu.

Bu çalışmada, söz konusu örnek olaydan yola çıkarak medyatik sergilemenin nesnesine dönüşen kadına şiddet olgusu incelenecektir. Şiddetin sergilenmesine ilişkin okurların, STK’ların, meslek örgütlerinin ve gazetecilerin tepkilerinden yola çıkarak bir tartışma geliştirilecektir. Medyanın ve okurun şiddetle ilişkisi, şiddeti üretme, tüketme, şiddete tepki verme boyutlarında ortaya çıkan çifte standartlara, haz temelli görünümlere, şiddetin “sıradan”la, mahrem olanla ve politik olanla ilişkisine dair alternatif bir bakış açısı ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, şiddet, Şefika Etik, Habertürk, Fatih Altaylı.

SHOW VIOLENCE IN WOMEN’S MURDERS: AN ANALYSIS ON THE ŞEFİKA ETİK CASE STUDY

Abstract

Daily Haberturk, printed the photograph of Sefika Etik adding to the news headed “*The last point of violence to women*”, who exposed to violence and killed stabbing in the back by her husband, in 07 October 2011. The photograph was rather striking; woman was bare to the waist, there was a knife in her back and she was lying on the floor. This photograph displayed the most severe form of event-related violence. Other journalists and readers reacted because of printing this photograph in the newspaper. According to some, it shows the rating concern of newspaper and it was an ethical issue; according to the others the violence was reproduced by this photograph and it was razed to the rights of women. General editor Fatih Altaylı was a target of criticism who printed the photograph in the newspaper and he argued his decision and its causes in own column the day after.

¹ Geliş Tarihi: 22/04/2017 • Kabul Tarihi:19/06/2017

² Bu makale, *Uluslararası Kadına Şiddette Multidisipliner Yaklaşımlar Kongresi*’nde (7/8 Aralık 2013-Kadir Has Üniversitesi) sunulan sözlü bildirinin gözden geçirilmiş ve güncellenmiş versiyonudur.

³ Yrd.Doç.Dr., Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, yurdagulakademik@gmail.com

In this study, will be examined the phenomenon of violence against women turned into an object of mediatic display taking of from this case. Ethical dimension related displaying violence will be evaluated analysing the reactions of readers and the comments of the other journalists.

Keywords: Woman, violence, Şefika Etik, Habertürk, Fatih Altaylı.

GİRİŞ

Türkiye'nin kronik toplumsal problemlerinden biri olarak kadın cinayetleri her gün tekrarlanmaya ve medyanın haber malzemesi olarak sorunlu şekillerde temsil edilmeye devam etmektedir. Eleştirel ve feminist medya çalışmaları alanındaki “pek çok araştırmada bu temsillerin ve genel olarak kadının temsiline, toplumsal alanda kadın aleyhine anlamları destekleyecek biçimde inşa edildiği ortaya konmuştur” (Dursun, 2010). Bu çalışmaların birçoğunun ortak bulgularına göre, medyadaki kadın temsillerine ilişkin problem alanları şöyle özetlenebilir:

Kadınlar çeşitli medya formatlarında cinsel nesne olarak, geleneksel rollerde, bilgilendirmekten uzak üçüncü sayfa haberlerinde ise kurban, çaresiz, aciz, zavallı hatta bu durumu hak eden taraf olarak temsil edilmektedir (Tanrıöver, 2007). Medya sektörünün erkek egemen karakteri nedeniyle kadın sorunlarına duyarsız ve özensiz bir dil kullanımıyla birlikte (Gökulu ve Hosta, 2013; Gül ve Altındal, 2005), söz ve fikir sahibi, özerk, kamusal bir kimlik gerçekleştirmiş kadın-bireyleri dışlayan bir temsil söz konusudur (Çelenk, 2010). Ana akım medya, erkek şiddetini ancak kadına yöneldiğinde haber konusu haline getirmekte; haberlerde adli birimlerin ardından öncelikle saldırganın kaynaklığına başvurulmaktadır (Altun ve Bek, 2013). Genellikle failin anlatımıyla kurgulanan haberlerde şiddet bu anlatımla gerekçelendirilerek; kadın ismiyle, fotoğrafıyla teşhir edilerek ve olay münferit hale getirilerek okurun çok uzağında konumlandırılmaktadır (Tabur ve Tümer, 2011). Haber medyasının kadına karşı erkek şiddetini normalleştirmeye katkıda bulunan anlatı stratejileri geliştirmesi ve cinsiyetçi kodlarla iş görmesi, cinsel suçları ve kadına yönelik şiddeti gündelik hayatın sıradan ve gerçekleşmesi kesin bir parçası haline getirmektedir (Dursun, 2010).

Bugün medyanın kadına yönelik şiddeti yayınlarken yeniden üretirken, sadece geleneksel medyanın imkânları ile sınırlı olmadığını, zaman, mekan ve yayıncı sınırlarını aşan sınırsız bir teknolojik donanıma, ortama ve dolayına sahip olduğunu belirtmek gerekir. Matelski'nin de vurguladığı gibi (2000: 64), “yeni teknolojiler bizi, günlük yaşantının trajik sahnelerinden sakınmıyor. Böylece, bir haberin en canlı yönünü yakalamakla trajedinin istismar edilmesi arasındaki etik ayırım çizgisi, en iyimser deyimle çapraşık bir hal alıyor”. Burada ele alınan örnek olayın yayınlandığı mecra olarak yazılı basın şiddeti sergileme konusundaki performansına bakıldığında, Parin (2007: 49) sorunlu üç ana düzlem saptamaktadır:

Birincisi, gazeteciliğin topluma yaydığı şiddet içerikli haberler, seri üretim hattının tecimsel karakteri baskın, dayanıksız bir tüketim ürünü olarak arz edilmektedir. İkincisi, yazılı basının gergef şeklinde oluşturulan haber ürünleri arasında barkodu şiddet olarak okuna(bile)n ürünlerin/haberlerin tüketiciyle/okuyucuyla temasını sağlayan, albeniliğini arttıran ambalajı, fotoğrafı, rengi ve kullanma talimatını içeren prospektüsün dili sosyolojik açıdan önemli bir düzlem oluşturmaktadır. Son olarak şiddet haberlerinin gömülü olduğu sosyoekonomik setleri teğet geçen tavır ile birlikte tüketimin bir parçasını oluşturması sonucunda özel hayat ve mahremiyetin sınırlarının kaybolduğu toplumsal ve özel sınırların iç içe geçtiği bir düzlem ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla şiddet geleneksel ya da yeni medyanın kendine özgü teknik özellikleri vasıtasıyla daha kolay izlenebilir, okunabilir, sergilenebilir bir niteliğe kavuşmakta; böylelikle

gündelik hayatın bir parçasına dönüşerek olağanlaşmaktadır. Her şeye rağmen medyadaki kurgusal formatın dışında, gerçek şiddete tanıklık etmede izleyici/okuyucunun halen aşılmamış bir sınırı bulunduğu varsayılmaktadır. Fakat bu sınır, ancak belli koşullarda varlığını hissettirmekte ve bir tepki şeklinde dışa vurulmaktadır.

Araştırma Amacı ve Yöntemi

Bu çalışma kadın cinayetlerindeki şiddetin basında sergilenmesine ilişkin bir örnek olay/vaka incelemesi olarak tasarlanmıştır. Daha çok eğitim bilimlerinde kullanılan bir araştırma yöntemi olarak örnek olay incelemesi, sosyal bilimler araştırma yöntemleri arasında nitel bir yaklaşım olan olasılığa dayalı olmayan örnekleme kategorisinde değerlendirilebilir. Olasılığa dayalı olmayan örnekleme türleri *uygun*, *kota*, *boyutsal*, *amaçlı* ve *kartopu* örneklemedir. Bu çalışmanın örnek olay seçimi, amaçlı örnekleme uygunluk göstermektedir. Amaçlı (*purposive*), bir diğer ifadeyle yargısal örneklemede, “araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örnekleme alır. Dolayısıyla bu yaklaşımda evrendeki her tabaka için bir kota konmaz, ancak uygunluk örneklemede olduğu gibi her önüne gelen de örnekleme alınmaz” (Balcı, 2000: 102). Bazı alt kümelerin evreni genel hatlarıyla yansıttığı gözlenmişse, bundan sonra da yansıtacağı varsayımına dayalı olarak bu alt kümelerden örnekleme yapılır (İşçil, 1973: 300 akt. Balcı, 2000: 102). Şefika Etik vakası, bu tür bir örneği teşkil etmektedir.

Bir olaya ya da bir olaydan kategoriye genelleme yapmaya olanak tanıyan örnek olay çalışmaları bir “...ürün olarak da düşünülebilir. Arşiv belgeleri ya da betimleyici materyaller, sonradan ortaya çıkan yeniden yorumlamaların yapılabilmesine olanak tanır” (Vural ve Cenkseven, 2005: 127). *Betimleyici*, *yorumlayıcı* ve *değerlendirici* türde olabilen örnek olay çalışmalarının, “yoğun betimleme, bütüncül bakış açısı, okuyuculara kolay okunabilme ve anlaşılabilme olanağı verme ve algılama kolaylığı sağlama” gibi özellikleri, “bu desenleme türünün ‘yargıya varma amacıyla bilgi sunma’ özelliğini beslemektedir” (Guba ve Lincoln, 1981 akt. Vural ve Cenkseven, 2005: 128). Bu çalışma, örnek olaya ilişkin betimleme, açıklama ve yargılamaları içerdiğinden, *değerlendirici* örnek olay olarak nitelendirilebilir.

Örnek olay çalışmalarında veri toplama teknikleri, eğitim bilimleri alanında daha çok *alan çalışmalarından* oluşmaktadır. Bu kapsamda, *belge toplama ve üretme*, *gözlem*, *mülakat*, *istatistik toplama ve ölçme* gibi teknikler kullanılmaktadır (Köklü, 1994). Bu çalışma bir alan çalışması niteliği göstermemekle birlikte; çalışmanın verileri, belge (haber, fotoğraf, köşe yazısı vb.) toplama tekniği ile elde edilmiştir.

Örnek olay seçiminde vakanın ilginç, önemli ve araştırılabilir olması önemli bir ölçüttür. Örnek olay çalışmaları, bir program, bir kişi, bir işlem, bir süreç, bir kurum ya da bir sosyal grup gibi spesifik bir olguyu derinlemesine araştırmak için oldukça elverişli bir desendir (Vural ve Cenkseven, 2005: 127). Bir kadın cinayeti örneği olarak Şefika Etik vakası, bu çalışmanın kadın cinayetlerinin haberleştirilmesinde tartışmaya açmak istediği bağlam açısından amaca uygun bir örnektir. Bugüne kadar pek çok kadın cinayeti vakası yaşanmış; bunların çoğu gazete sayfalarında çeşitli şekillerde yer almış ve bu örneklerden yola çıkarak kadın cinayetlerinin temsiline dair eleştirel tonda birçok akademik çalışma yayınlanmıştır. Aslen bu çalışma, kadın cinayetlerinde şiddetin sergilenmesinin uç bir örneği olarak Şefika Etik cinayetini konu edinmektedir. Bu vakada kadın cinayetleri sorunu, haberin fotoğrafı nedeniyle ikinci plana itilen bir tartışmanın odağına yerleşmiştir. Örnek olayın Habertürk gazetesi üzerinden incelenmesine gelince, bu cinayeti aynı günkü gazeteler arasında haberleştiren ve cinayetin hemen sonrasında sırtındaki bıçakla sedyede yatar haldeki Şefika Etik’in mozaiksiz fotoğrafını sürmanşete taşıyan tek gazete olmasıdır.

Bu örnek olay incelemesinde, kadın cinayetleri sorununa dikkat çekmek adına Habertürk’te yayınlanan fotoğrafın, beyan edildiğinin aksine iyi niyeti aşan bir tercihi

yansıttığı varsayımından yola çıkılmaktadır. Şefika Etik vakasındaki fotoğraf tercihinde, haberciliğin benzer vakalardaki bildik fotoğraf seçim kriterlerinin (sansasyonellik, haber atlatmak, haberi satmak vb.) ötesinde, fotoğrafın öznesinin statü yoksunluğunun belirleyici olduğu öne sürülmektedir. Statü, özellikle kadının toplumsal cinsiyet rolleri ve politik, ekonomik, sınıfsal statüden yoksunluğu bağlamında ele alınmakta; statü yoksunluğunun da habere konu olan kadının çifte standartlı bir uygulamaya/yoruma maruz kalmasına yol açtığı iddiası tartışılmaktadır.

Olay Örgüsü ve Haber

Manisa'da yaşayan iki çocuk annesi 38 yaşındaki Şefika Etik, 19 yıllık kocasından gördüğü dayak ve işkence nedeniyle önce sığınma evine yerleşmiştir. Ardından sığınma evine gelip kendisini ikna ederek alan kocası tarafından aynı gün evinin banyosunda bıçaklanarak öldürülmüştür. Koca itirafında, ihanete uğradığı için öldürdüğünü söylemiştir. Olayın kendisinden daha çok tartışma yaratansa, ertesi günkü Habertürk gazetesine yansıyan fotoğrafıdır.

Görsel 1. Şefika Etik cinayetinin Habertürk Gazetesi'ndeki sürmanşet haberi⁴ (7 Ekim 2011)

Gazete, maktul Şefika Etik'in yarı çıplak, sırtından bıçaklanmış ve kanlar içinde sedyede yatar haldeki fotoğrafını, herhangi bir mozaikleme işlemi uygulamaksızın olanca detayıyla ve "Kadına şiddette son nokta" başlığıyla, 07 Ekim 2011 tarihli gazetenin 9 sütunluk sürmanşetine yerleştirmiştir. Haberin bu fotoğrafla verilmesi, okur kitlesi başta olmak üzere, gazetenin kendi kadın yazarları, diğer yazarlar, kadın örgütleri, basın meslek örgütleri arasında büyük bir tepkiye yol açmıştır.

Gazetenin o dönemdeki genel yayın yönetmeni Fatih Altaylı ertesi günkü, "Rahatsız oldunuz değil mi? Sarsıcı fotoğrafı neden kullandık?" başlıklı yazısında (8 Ekim 2011), fotoğrafı yazı işleri toplantısındaki karşı çıkışlara rağmen, "Bu kez demokrasi yok, bunu basacağız" diyerek kendi kararıyla yayınladığını beyan etmiştir. Sadece gözü morarmış bir kadın fotoğrafı eşliğinde verilen kadına şiddet haberlerine "sözde üzülmek", "sözde duyarlılık göstererek" vicdanını rahatlatanlara gerçeğin en çıplak halini göstermek üzere alınmış bir karar olduğunun da altını çizmiştir. Sorumluluğu, erkek egemen topluma ve şiddete sessiz kalanlara yükleyen Altaylı son cümlelerinde şunları yazmıştır: "O fotoğrafı basan benim,

⁴ Fotoğrafın gazetedeki basımında mozaikleme bulunmamaktadır.

bastıran benim. Ama nedeni ben değilim. Nedeni sizlersiniz. Bana kızmakla bu işin çözüleceğini düşünenler”.

Şiddetin en pornografik sayılabilecek halinin bir gazete aracılığıyla sergilendiği bu haber fotoğrafının seçiminde, kadına şiddete karşı tepki ve sorumluluk bilinci oluşturma arzusu olduğu öne sürülmüştür. İlk gün maktul Şefika Etik'in yer aldığı sürmanşetin ardından ikinci gün, “Çiçeklerle kandırdı, bıçakla öldürdü” başlığıyla tutuklanan ve “İşte katil” diye işaret edilen kocanın fotoğrafı manşet yapılmıştır. Ayrıca dönemin Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Fatma Şahin'in “Sığınma Evleri Raporu”nu acilen tamamlama ve sığınma evlerinin yerlerinin gizli tutulması emrini verdiği ve bu olaydan çok sarsıldığı bilgisi aktarılmıştır. Raporda bazı “şok gerçekler” olduğu; polis sığınan kadınların yerini kocasına söylediği ve sığınma evlerinin otelden farksız olduğu yazılıdır. Takip eden iki günde, yeni cinayetler işlenmiş ve gazete Güneş Koca ve Hülya Sütçü'nün koca şiddetine uğrayarak öldürüldüğü haberlerine yer vermiştir. Söz konusu olayların tümünde öldürülen kadınların sığınma evleri ile bir ilişkisi bulunmaktadır; sığınma evlerine girip çıkmışlardır. Yani kadınlar açısından tehdit edici bir durumun varlığı resmen kayıt altındadır. Ve son olarak, Habertürk kadına yönelik şiddetin önünü kesecek yasa tasarısının son şekline ulaşarak iki bakanlığın sert tedbirler getirdiğini, dayakçı kocanın tedavi göreceğini, hapis cezasının paraya çevrilmeyeceği bir tasarının hazırlığı içinde olduğunu haberleştirmiştir. Bu haberin yanında da yine, iki yeni kadın cinayeti haberi yer almıştır.

7 Ekim 2011 tarihli gazetelerin baş sayfalarına bakıldığında 5 gazetede bir başka kadın cinayeti (Filiz Aktaş) haberi göze çarpmaktadır⁵: Akşam, Güneş, Milliyet, Vatan ve Yeni Şafak. Bu haberin görselleri, hemen hemen tüm gazetelerde maktulün sağlığında çekilmiş bir büst fotoğrafı ve bazılarında da cinayeti işleyen koca Hayri Özel'in vesikalık fotoğrafından oluşmaktadır. Şefika Etik cinayeti de, ironik ve ilginç bir şekilde diğer gazetelerin baş sayfa gündeminde yer almamıştır. Bu yanı sıra, Habertürk'ün genel yayın yönetmeni Altaylı'nın kadın cinayetlerine dikkat çekmek amacıyla seçtiği fotoğraf, bu konudaki tipik haberleştirmelerin en fahiş ve uç örneğini oluşturmuştur. Bourdieu (2000: 25), gazetecilerin sıra dışı bir şeyler sunma konusunda her gün yaşadıkları baskıyı şöyle açıklamaktadır:

Sıradandan farklı olan ve öteki gazetelerin sıradan hakkında söylediklerinden, ya da sıradan bir şekilde söylediklerinden farklı olan şeydir. Atlatmanın (*scoop*) kovalanmasının yarattığı baskı, müthiş bir baskıdır. Bir şeyleri ilk gören ya da gösteren olmak için hemen hemen her şeyi yapmaya hazırsınızdır ve ötekilerin önüne geçmek, ötekilerden önce yapmak, ya da ötekilerden farklı biçimde yapmak için...

Bu baskı, Habertürk'ün diğer 5 gazetenin gündeminde aynı şekilde işlediği kadın cinayetinden farklı bir kadın cinayetini “oldukça” farklı bir haber sunma biçimiyle vermesinin nedenini bir yönüyle açıklamaktadır. Altun, Bek ve Altun tarafından yürütülen bir çalışmada (2007: 54), aile içi şiddet olaylarının, haber üretim sürecinde medya profesyonelleri tarafından nasıl algılandığına ve işlendiğine ilişkin muhabirler ve editörlerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, gazetelerin birinci sayfalarında “daha büyük/önemli” haberler lehine kadına şiddet haberlerine yer verilmezken; bu tip olayların birinci sayfada yer alma koşulu, “ilginç olmalı”, “sıra dışı olmalı”, “fotoğraf güzelliği olmalı” şeklinde ifade edilmiştir. “Buradaki anılan ‘güzellik’, aslında güzellik sözcüğüyle tam bir tezat oluşturacak biçimde, bir muhabirin aktarımıyla şu koşullara bağlıdır; ‘gözü morarmış, ağzından kan akan bir fotoğraf olursa’. Aksi takdirde, aile içi şiddet haberlerinin birinci sayfaya girmesi mümkün görülmemektedir” (Altun, Bek ve Altun, 2007: 54).

⁵ 7 Ekim 2011 tarihli gazete manşetleri için bkz. <http://www.gazeteler.org/2011-ekim-07/> (Erişim tarihi: 21.06.2017).

Haber Fotoğrafına İlişkin Yaklaşımlar

Türkiye’de artışı durdurulamayan kadın cinayetleri istatistiğine bir yenisini ekleyen bu olayın haberleştirilme şekli, cinsiyetçilik, kadına şiddet, ataerkil sistem, medya etiği, mahremiyet gibi birçok konuyu içeren bir tartışma başlatmış ve bir süre gündemi meşgul etmiştir. Gazete okurları, aynı gün Twitter’da açılan *#boykothaberturk*’te (<https://twitter.com/search?...>), Altaylı ve Habertürk’e sayısız tepki göstermiş; dünya gündeminde üçüncü sırada Twitter trendi olmuştur. Kadına yönelik şiddetin bu vaka üzerine ve basın-yayın yoluyla bu denli açık bir şekilde sergilenmesine ilişkin tepkiler, kamuoyunda olumlu, olumsuz ya da mesafeli görüş bildiren yaklaşımlar şeklinde farklılık göstermiştir. Bu yaklaşımları 5 başlık altında ele aldık: Kurumsal yaklaşımlar (meslek örgütleri, dernek ve STK’lar); kadın yazarların yaklaşımı; niyette destekleyici yaklaşımlar; okurun yaklaşımı ve meslek örgütlerinin yaklaşımı. Fakat belirtilmesi gereken nokta, cinayetin kendisinden ziyade gazete aracılığıyla kamusallaştırılan fotoğrafı nedeniyle tepkilerin konusu olmasıdır. Bunun ötesinde, toplumda kadın cinayetlerine ya da bu cinayetlerin haberleştirilme şekline ilişkin yaygın bir kanıksama olduğu da bilinen bir gerçektir.

1. Kurumsal Yaklaşımlar (Dernek ve STK’lar):

Kadın örgütleri ve basın meslek örgütleri bu haberleştirme şekline büyük tepki göstermiştir. Basın açıklamalarına ek olarak, İstanbul Feminist Kolektif, Bağımsız Feministler, Amargi, Filmmor, Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ), Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV), MOR ÇATI Kadın Sığınağı Vakfı ve Sosyalist Feminist Kolektif’ten oluşan Kadın Cinayetlerine İsyandayız Platformu, tüm kadınları Habertürk binası önünde acil eyleme çağırmış; HT binası önünde gazete ve Altaylı’ya tepkiler yüksek sesle dile getirilmiştir. İş ve Meslek Sahibi Kadınlar Türkiye Federasyonu, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu (TKDF), Halkevcı Kadınlar gibi örgütlerin temsilcileri de açıklamalarda bulunmuştur.

BİA Haber Merkezi’nden Çiçek Talhaoğlu’nun haberine göre (8 Ekim 2011), kadın örgütlerinin tepkisi, gazetenin ve Altaylı’nın Şefika Etik cinayetini yansıtmaya biçiminin kadına şiddeti pornografikleştirdiği, şiddeti meşrulaştırmaya hizmet ettiği, kadın katillerini cesaretlendirdiği, kadını erkek şiddeti karşısında savunmasız hissettirdiği yönünde olmuştur. Gazetenin ölü bir beden ve kadın düşmanlığı üzerinden prim yapmaya çalıştığı vurgulanarak, cinsiyetçi gazetecilik anlayışı sorgulanmıştır. Sığınma evleri ile olan ilişki üzerinden bakanlığın sorumsuzluğuna, erkek yanlısı yasaların cesaretlendirici yanlarına dikkat çekilmiş ve Altaylı istifaya, en iyi halde özür dilemeye çağırılmıştır. Ayrıca açıklamalarda Altaylı’nın gazetecilik anlayışının önceki cinsiyetçi haberlerine atıfta bulunulmuştur.

Aynı gün Türkiye Gazeteciler Cemiyeti’ne de çok sayıda okur tepkisi gelmiştir. Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Erinç, haber fotoğrafının Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi’ne aykırı olduğunu belirtmiş ve gazete yönetimi, şiddete uğramış bir kadının özel yaşamına özensiz bir yaklaşım ve şiddetin yansıtılması nedeniyle eleştirilmiştir. Basın Konseyi, fotoğraf ve haber hakkında derhal re’sen işlem başlatmış ve konunun acilen çözüme kavuşturulması için Yüksek Kurulu’nu acil toplantıya çağırmıştır. Basın Konseyi Genel Sekreteri Dr. Hasan Sınar, Habertürk gazetesinin yayın politikasını ağır şekilde eleştirerek, gazetenin kurulduğundan bu yana Basın Konseyi’ni ve Basın Meslek İlkeleri’ni tanımadığını, bu haberleştirme biçiminin tiraj kaygısıyla yapılmış, insan ve kadın onurunu, gazetecilik etiğini ayaklar altına alan bir ilkesizlik örneği olduğunu belirtmiştir. Türkiye Gazeteciler Federasyonu Genel Başkanı Atilla Sertel yazılı açıklamayla “*asıl tartışılması*

gerekenin aile içi şiddetin nedenleri olduğunu” söylemiş ve “kadınların, çocukların üzerinde yaratacağı travma hesap edilmeden böylesine şuursuzca yayınlanmış bir fotoğraf, ne insani değerlerimizle örtüşmektedir ne de basın etiği ile” açıklamasında bulunmuştur. (akt. Talhaoğlu, 7 Ekim 2011a).

Medya İzleme'den (MEDİZ) Doç. Dr. Hülya Uğur Tanrıöver ise bunun sadece medya etiği değil insanlık etiğine de sığmadığını, Türkiye’de medyanın sadece kadın bedenini değil, ölü, hasta, yaralı, vb. bedenleri de “porno” malzemesi yapmasının en bariz örneğini teşkil ettiğini belirtmiştir. Ceza ve yasakların tek başına çözüm olmayacağını belirten Tanrıöver, bu tür fotoğrafların bir tık’la herkesin ulaşabileceği bir yerde olmasının da önüne geçilmesi gerektiğini söylemiştir (akt. Talhaoğlu, 7 Ekim 2011b).

Hükümeti temsilen kendi internet sitesinden bir açıklama yapan dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin, duyarlılığı harekete geçirmek adına da olsa, şiddetin toplum ruh sağlığını olumsuz etkileyecek biçimde sergilenmemesine azami özen gösterilmesi gerektiğini, eşi tarafından öldürülen bir kadının ölü bedenini sergileyerek, hayatını kaybetmiş de olsa bir kadının kişilik haklarının zedelediğini, fotoğrafın bu biçimde kullanılmasının, etik bir ihlal oluşturduğunu belirterek, medyayı duyarlı davranmaya davet etmiştir. Şahin, yaşamını yitiren kadının çocuklarının göz önüne alınması gerektiğini belirtip, haberi hazırlayanların çocuklarına bunu gösterip gösteremeyeceklerini sormuştur (akt. Talhaoğlu, 7 Ekim 2011b). Bakanın bu açıklaması, Kadın Cinayetlerine İsyandayız Platformu tarafından eleştirilmiş ve basın açıklamasında şu sorular yöneltilmiştir (akt. Talhaoğlu, 9 Ekim 2011):

Nasıl oluyor da şiddet uygulayan erkek sığınma evinin yerini bilebiliyor?; Nasıl oluyor da sığınma evinden çıktıktan iki saat sonra canından olan Şefika'nın ölümünün sorumluluğu ‘kendi isteğiyle gitti’ cümlesiyle devletin/kadından sorumlu bakanlığın üstünden atılabiliyor?; Nasıl oluyor da her gün üç kadının öldürüldüğü bilindiği halde kadınların sığınma evinden şiddet ve ölüm yuvası evlerine geri dönmesi engellenmiyor?; Bakan Fatma Şahin bu manşeti kendi sorumluluğundan söz etmeden eleştirirken, Şefika'nın ölümünden, sığınma evlerinin koşullarını iyileştirmeyen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurulu, dolayısıyla da Şahin sorumlu değil mi?

2. Kadın Yazarların Yaklaşımı

Fotoğrafa ilişkin tepkilerin önemli bir kısmı da Habertürk’ün kadın yazarları ile diğer kadın yazarlardan gelmiştir.

Balççek İlter, “Bıçak” başlıklı köşe yazısında (8 Ekim 2011), gazetelerde kadın bedeninin hunharca sergilenmesinin aynı derecede pornografik olduğunu kaydederek, bu yayınlı çalıştığı gazetenin insanlığını, vicdanını kaybettiğini, basbayağı erkek şiddeti gösterdiğini, cinayete kendilerinin de ortak olduğunu yazmıştır. “Kendi karımıza, annemize, ablamıza, kız arkadaşımıza bırakın yapılmasını hayal dahi edemeyeceğimiz bir şeyi alenen yaptık biz!” diyen İlter şöyle devam etmiştir: “Öylesine radikal davrandık ki... Hayatını kaybetmiş bir kadının bedenine saygısızlık ettik öncelikle... İki çocuğunun ‘anne anısı’ adına büyük ayıp ettik! Şefika Etik’in anası-babası hayatta mıdır, neler hissetmiştir, o bölüme hiç girmiyorum, giremiyorum!”. İlter, şiddete şiddetle dikkat çekmeye karşı durarak ve cinayeti işleyen erkeğin, Şefika Etik’in yaşadıklarının, sığınma evine yerleşip ardından koca evine dönüşünün hiç bahis konusu olmadığını, kocanın fotoğrafının yayınlanmadığının altını çizerek eklemiştir: “... radikal çıkış amacına hizmet etmedi, edemezdi...”. Ayşe Paşalı’nın fotoğrafının kadına şiddeti anlatmaya yetmediğini, daha çarpıcısının ve mahreminin arandığını, gazetesinden utandığını, üzüldüğünü ve öfke duyduğunu yazmıştır: “Anne, kadın ve en son gazeteci olarak”. Habertürk yazarı Rahşan Gülşen, “Dün sırtımızda bıçakla gezdik” başlıklı yazısında (8 Ekim 2011) benzer tepkileri dile getirmiştir.

Ece Temelkuran kendi blogunda “Bıçak” (8 Ekim 2011) isimli bir yazı kaleme almış ve yayının gazetecilik etiği, şiddetin sıradanlaştırılması, insan bedenine saygı, ölümün

mahremiyeti, maktulün çocukları ve yakınlarının haklarının ihlali açısından birçok yanlış barındırdığının altını çizdikten sonra, okuru kendisiyle yüzleşmeye davet etmiştir. Görüntülerden rahatsız olan kaç kişinin ünlülerin internete düşen sevişme görüntülerini izlemediğini sorarak mahremiyet anlayışlarındaki çifte standardı sorgulamıştır. Fotoğrafa tepki gösterenlerin kaçının gerçekten kadınların nefret cinayetine kurban gitmesiyle gerçekten ilgilendiğini, ötekileştirdiklerimizin ölülerinin resmedilmesiyle ilgili aynı tepkiyi verip vermeyeceğimizi sorarak şiddete karşı duyulan öfkedeki samimiyet(sizlik) ve çifte standarda dikkat çekmiştir. Kendisinin daha önce gazetede yayınlamak isteyip de yayınlamadığı 2003'te polislerce dövülen 6-7 yaşlarındaki taş atan çocukları ve polisin attığı gaz bombası mermisi beynine saplanan genç çocuğun otopsi görüntülerini aktarmıştır. Savaşların, insanların ölülerin fotoğraflarını görmesiyle sonlanmadığını, şiddet karşısında harekete geçmenin özellikle de Türkiye'de geçmişle şimdiki zamanda aynı şekilde gerçekleşmediğini kaydetmiştir. Kimsenin bu fotoğrafla Başbakanlık binası önüne dikilip “*Durdurun bu cinayetleri!*” demeyeceğini, sadece şiddetin normalleşme çitasının biraz daha yükselmiş olduğunu yazmış ve eklemiştir:

Artık hepimizin zihninde ölü bir kadını sırtında bıçakla görmek ‘olabilecek’ bir şey, ‘olmayacak şey’ değil. Bu da bizim ruhumuz için kötü bir şey, nereden bakarsanız bakın... Bilhassa çocuklar görmemeliydi bunu. Şimdi insanlar kadın cinayetlerinden değil, manşetin vahşetinden söz ediyor. O vahşete biz de katılmış olduk yani. Kaldı ki insanları kadına karşı şiddetten değil manşetten söz ettirmek de yanlış yapıldığının bir göstergesidir. Türkiye’de en az güvenilen kurum, benim okuduğum araştırmalara göre, basın. Dolayısıyla ne samimiyetten ne vicdandan bahsetmek bu genel imajı değiştiriyor. Durum maalesef böyle. O yüzden şimdi size bütün gazetenin içinde bu konunun ölesiye tartışıldığını, herkesin bu mesele için kafa patlattığını söylesem ne kadar etkisi olur bilmiyorum. Ama öyle. Bugün hepimiz sırtımızda bir bıçakla dolaşıyoruz yani. Yazı işleri dâhil!

3. Niyette Destekleyici Yaklaşımlar

Habertürk’ün yayını şeklen eleştirmekle beraber niyette destekleyen yazarlar da olmuştur. Mehveş Evin, Milliyet’teki köşesinde “*O bıçak vicdanımıza saplansın*” başlıklı yazısında (8 Ekim 2011) Habertürk’ün daha önce de Münevver Karabulut cinayetinde kullanılan kanlı testereyi ifşa ettiğini hatırlatarak bir kadının ölüsünün böylesine pornografik bir malzemeye dönüştürülmesiyle ilgili olarak “*Evet, kesinlikle yanlış, saygısız ve düşüncesiz buluyorum bu tip gazeteciliği. Ancak, beni asıl rahatsız eden, koca şiddetini rutinleştiren, görmezden gelen ve kurbanın ‘presantabl’ olmasına göre haberi büyüten gazetecilik*” ifadelerini kullanmıştır. Ayşe Paşalı’nın “sembol” fotoğrafını basarak erkek şiddetini en çok manşete taşıyan gazete olduğunu hatırlattığı Habertürk ile “*kadına şiddeti herhangi bir haber tadında vermeyi sürdüren, sesini çıkarmayan gazetecilik*” anlayışı arasına bir çizgi koymuştur. Protestoların haklılığını vurgulayan Evin, aynı zamanda “*sıradanlaşan, bir türlü önü alınamayan erkek şiddetini daha yüksek sesle, daha etkin bir biçimde protesto etmeyi... Her biri potansiyel bir kurban olan kadınları uyarmayı... O bıçağın sadece gariban bir kadına değil, herkese saplandığını anlatabilmeyi...*” de unutmamak gerektiğini kaydetmiş ve eklemiştir: “*İşte bu yüzden, o fotoğrafı ben de yayımlardım! Ama nasıl? Kurbanın yüzünü, ismini gizleyerek! Haberin öznesinin katil koca olduğunu unutmadan, asıl onu teşhir ederek! Herkesin işine gelince hatırlayıp, işine gelince unuttuğu basit gazetecilik kuralları bunlar*”.

Ahmet Hakan ise “*O fotoğrafa dair*” başlıklı yazısında (8 Ekim 2011) neredeyse Fatih Altaylı ile ortak bir dili kullanarak, şiddetin bu biçimini tartışmak yerine bu görüntünün ortaya çıkmasına neden olan vurdumduymazlığa enerji harcamak gerektiğini ifade etmiştir.

4. Okur Tepkileri

Okurlar tepkilerini en yoğun olarak Twitter’da açılan *#boykothaberturk* TT’si altında dile getirmişlerdir. Popüler tweetler arasında yapılan sınıflandırmada, tepkilerin şu temalar etrafında yoğunlaştığı görülmüştür:

- *Genel olarak medyayı hedef alan tepkiler:* Bu fotoğrafın, medyadaki erkek egemenliği, erkek egemen bakışın sonucu ve erkek şiddetinin meşrulaştırılması olduğu yönündeki yorumlardır.

- *Medyanın ve özelde Habertürk ile Altaylı’nın cinsiyetçi yaklaşımına vurgu yapan tepkiler:* Şiddetin pornografikleştirilmesi, kadın bedeninin ifşası, kadın bedenine ve onuruna saldırı, vicdansızlık, kadın cinayetini meşrulaştırma, insan hayatını değersizleştirme gibi etik ve hak ihlallerini öne çıkaran yorumlardır.

- *Fatih Altaylı’nın şahsına yönelen tepkiler:* Tepkilerin kişiselleştiği noktada okur, Altaylı’yı istifaya, en iyi halde özür dilemeye çağırmıştır. Altaylı’nın savunmasının kabahatten büyük olduğu vurgulanmış; ayrıca daha önce bazı olaylardaki tutumuna ilişkin atıflarla zaten kadın düşmanı ve cinsiyetçi bir anlayışın emarelerini taşıdığı dile getirilmiştir. İnsan Hakları Derneği (İHD) Şube Başkanı Avukat Eren Keskin için yaptığı “*Keskin’i ilk gördüğüm yerde cinsel tacizde bulunmazsam namerdim*”⁶ açıklaması gibi.

- *Fatih Altaylı’nın gazetecilik anlayışı dolayısıyla Habertürk gazetesine ilişkin tepkiler:* Yayınlanan fotoğraf aracılığıyla ibret verici derecede kötü bir gazetecilik örneği sergilendiği, gazetenin kadın bedeni üzerinden tiraj ve sansasyon kaygısı güdüldüğü, ibret verici olmaya çalışırken asıl cinayeti gazete yönetiminin işlediğine ilişkin yorumlardır. Ayrıca, gazetenin daha önceki yayınlarındaki, cinsiyetçi ve kadın düşmanı uygulamalara atıfta bulunulmuştur. “*Dikkat trafikte kadın var*” başlıklı haber cinsiyetçi, Münevver Karabulut cinayetinde kullanılan kanlı testerenin manşet yapılması da şiddeti yeniden üreten ve hak ihlalleri içeren habercilik örnekleri⁷ olarak hatırlatılmış; gazeteyi satın almama, okumama önerileri dillendirilmiştir.

- *Kurumlara yönelen tepkiler:* Devletin ihmal ve sorumsuzluğuna, RTÜK’ün de yayıncılık konusundaki çifte standartlı uygulamalarına dikkat çekilmiş; meslek kuruluşlarına çağrıda bulunulmuştur.

- *Sosyal sorumluluğu öne çıkaran tepkiler:* Özellikle fotoğrafın çocuklar üzerinde yaratabileceği psikolojik travmaları merkeze alan yorumlardır.

- *Gerçek sorumluların gizlendiğine ilişkin tepkiler:* Öldüren erkek yerine kadının haber malzemesi yapılmasına dikkat çekilmiştir.

- *Medyanın şiddete yaklaşımındaki çifte standarda gönderme içeren tepkiler:* Okur tepkileri arasında gazetenin neden bazı şiddet olaylarını kolayca manşete taşıırken, kendi bağlantılı olduğu durumlarda ya da tabu sayılan bazı konularda tepki yaratmak üzere aynı yöntemle başvurmadığına ilişkin yorumlar da yapılmıştır. Örneğin neden Ciner Grubu’nun işlettiği Maraş’taki kömür sahasının göçüğünde kalan cesetleri bulunamayan işçileri haber yapmadığı, o günlerde Abdullah Demirbaş’la ilgili haberlere yer vermediği gibi.

- *Maktulun şahsını ve özel alanını merkeze alan tepkiler:* Maktulun yarı çıplak fotoğrafıyla mahremiyetine saygısızlık yapıldığı; annelik rolüne dikkat çekilerek, bu fotoğrafla çocuklarının ve yakınlarının ihmal edildiği vurgulanmıştır. Gazetenin empati eksikliği, ölüye ve ölünün hatırasına saygısızlık, fırsatçılık gibi tepkiler bu grupta yer almıştır.

⁶ Ayrıntılar için bkz. Özge Gözke’nin haberi: <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/9375-altayli-tacizde-bulunmazsam-namerdim> (Erişim tarihi: 22.06.2017).

⁷ Habertürk gazetesi kadına şiddet haberlerini verirken aynı özensiz yayıncılığı defalarca tekrarlamıştır. Bunlardan birkaçı yukarıda da sözü edildiği gibi Münevver Karabulut cinayeti, bir diğeri Ayşe Paşalı cinayetidir. Bu konudaki bir araştırma için bkz. (Tekeli, 2016).

Öte yandan #boykothaberturk'te, nadir de olsa Altaylı'nın yayınına destekleyen görüşler de yer bulmuştur; bazı gazete yazarlarının konuya yaklaşımında olduğu gibi. Kocaya yönelmesi gereken ve kadına şiddetin tartışılması gereken bir noktada tepkilerin gazeteye yönelmesine itirazların öne çıktığı tepkilerdir bunlar. Ve yine gazetenin bu yayınına -gerçeği yüzümüze çarpan- bir "tokat" olarak yorumlayan paylaşımlar da bu grupta yer almıştır.

5. Meslek Örgütlerinin Yaklaşımı

Gazetenin bu yayıncılık anlayışı gereği cezai bir sorumluluk altına girip girmediği konusuna gelince; fotoğrafın yayınlanması Basın Savcısı Nurten Altınok'un açıklamasına göre Ceza Kanunu açısından suç teşkil etmiyordu ancak Basın Konseyi'nin alanına giren bir yaptırım söz konusu olabilirdi. Bunun üzerine Basın Konseyi, *"fotoğrafın hiçbir gizleme veya buzlama yapılmaksızın tüm çıplaklığıyla ve pervasızca yayınlanmış olması kamuoyunda çok ciddi bir infiale yol açmış"* olmasından yola çıkarak Yüksek Kurulu acil toplantıya çağırmıştır. Konsey kararını 12 Ekim 2011'de açıklamış ve gazeteye kınama gelmiştir (<http://www.basinkonseyi.org...>).

Kınamanın esasını, gazetenin baş sayfasında yer verilen bu fotoğrafın hiçbir şekilde gizlenmeksizin, bir buzlama veya mozaikleme işlemine gerek duyulmaksızın, şiddeti tüm çıplaklığıyla açıkça teşhir etmesi oluşturmuştur ve re'sen başlatılan işlemde söz konusu fotoğraf ve haber insan/kadın onuru ve gazetecilik etiği açısından değerlendirilmiştir. Kararda, mağdurun bu şekilde bir fotoğrafla gazete manşetine taşınarak bireyin özel yaşamına saygı hakkının ihlal edildiği, manevî bütünlüğü, şeref ve haysiyeti ve birey olarak ismi ve şöhretinin yerle bir edildiği vurgulanmıştır. Ayrıca insan onuruna yönelen bu saldırının sadece mağdurun kendisinin değil, başta çocukları olmak üzere, alt ve üst soy hısımları, akrabaları, yakınları ve tüm sosyal çevresini de ağır psikolojik ve ruhsal travmalar yaratabilecek sonuçlar doğurabileceği vurgulanmıştır. Mağdurun zaten hayatını kaybetmiş olduğu ileri sürülse bile, ölen kişinin hatırasına saygısızlık edilmesi bağlamında, TCK md. 130 uyarınca *"kişinin hatırasına hakaret suçu"*na ilişkin hükümlerin uygulanmasının gündeme gelebileceği belirtilmiştir.

Konsey kararında, gazetecilik etiği açısından, böylesi bir fotoğrafın sınırsızca ve pervasızca yayınlanmasının, aile içi şiddet mağduru kadınların mağduriyetlerinin önlenmesine katkıda bulunulacağı gibi bir çıkarımın anlamsız olduğunun altı çizilmiştir. Tersten bir mantıkla, fotoğrafın aile içi şiddet yaşayan pek çok kadın tarafından adeta *"bu düzene karşı çıkarsanız, sizin sonunuz da işte böyle olur"* şeklinde bir gözdağı olarak yorumlanabileceği de belirtilmiştir. Dolayısıyla oy çokluğuyla fotoğrafın, Basın Meslek İlkeleri'nin,

- *"Düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğünü sınırlayıcı; genel ahlak anlayışını, din duygularını, aile kurumunun temel dayanaklarını sarsıcı ya da incitici yayın yapılamaz"* şeklindeki ikinci,

- *"Gazeteci görevini, taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlarla yapmaktan sakınır"* şeklindeki on ikinci ve,

- *"Şiddet ve zorbalığı özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır"* şeklindeki on üçüncü maddelerini ihlal ettiğine karar verilerek gazete kınanmıştır.

Görüleceği gibi tepkiler, STK'lar ve meslek örgütlerinin kadın hakları ve onurunu merkeze alanların yanında, ölünün hatırasına saygı, öldürülen kadının annelik rolü, çocukları ve yakın çevresine duyarlılık, çocuk okurlara karşı sorumluluk, insanlık, vicdan, gazetecilik etiği gibi temalar etrafında yoğunlaşan bir konsensüse işaret etmektedir. Fakat uzun vadede kadın cinayetleri gibi kemik ve kronik bir sorunun bu dehşet verici örneğine gösterilen

tepkilerin bir süreklilik taşıdığını ya da topyekün bir çözüm arayışına evrilebileceğini ummak güçtür. Bu yayın bağlamında yoğun bir şekilde tezahür eden konsensüsü, Seltzer'in "*patolojik kamusal alan*" kavramı (Seltzer 1998 akt. Cheviron, 2013: 51) çerçevesinde ele almak Şefika Etik cinayetine yönelik tepkilerin uzun vadedeki sonuçlarını değerlendirmek için işlevseldir.

Cheviron (2013) televizyondaki şiddete odaklandığı çalışmasında, günümüz toplumlarında devlet-toplum ilişkisinin genel olarak medya ve özel olarak da televizyonun simgesel işlevi ve aracılığı olmadan kavranamayacağını belirtmektedir. Buna karşın televizyon yayınlarının geçici olanda çözüldüğünü, televizyonun hafızası bulunmadığını hatta bir karşı-hafıza olduğunu söylemektedir. Zira televizyonun kendisi bir hafızadır. Ona bu hafıza olma statüsünü sağlayan da, ortaya çıkardığı görüntülerin şok ediciliği, ilgi çekiciliği ve şiddet yüküdür.

Olaylar "gerçek ama inanılmaz" bir boyut taşıdığına, olayın ikonunun kısa zamanda keşfedilmesi ve yaratılması, ritmik bir şekilde de tekrar edilmesi gerekir. Bu tür durumlarda anlatı ihtiyacı doğar ve anlatının etrafında biçimlendiği ne olup bittiğine dair soru ve sorgulama hem izleyici hem de medyayı ilgilendirir. Bu soruya, endişe, sıkıntı, eylem ve intikam duyguları da eşlik eder. (...) Çünkü endişe, kaygı ve benzer kuvvetli duyguların ortaya çıkmasına yol açan ve televizyonu medyatikleştirilme potansiyeli büyük bir gündemin tam ortasına, bu gündemi inşa etmek ve anlamını oluşturmak için atan olay, faciamsı bir şeydir ve ölümle ya da şiddetle bağlantılıdır. Facia ve ölüm gösterisi ilgimizi çeker; hem bizi birbirimize yakınlaştırır hem de kurbanlarla özdeşleşmemizi sağlayarak toplumsal bağın kurulmasını ve güçlendirilmesini sağlar (Cheviron, 2013: 52).

İşte burada ortaya çıkan toplumsal bağ, Seltzer'in "*patolojik kamusal alan*" dediği türde bir bağdır: Gerçek ama inanılmaz, şiddet yüklü, faciamsı ve bu yanlarıyla medyatikleştirilmiş olay karşısında bir araya gelen insanlar, aynı yöndeki fikirler ve kanaatler toplamı. Şefika Etik örneğinde, kurumsal ya da bireysel bir kısım tepki dışındakilerin, cinayetin kendisinden ve bağlamından ziyade temsil edilme şekline yönelmesi, oluşan kamusal alanın patolojik niteliğinin, süreksizliğinin ve daha önemlisi asıl problem olan kadın cinayetlerine ilişkin *kanıksanma* halinin/tutumunun açık bir ifadesidir. Nitekim olaya ilişkin davanın ilk duruşmasına gösterilen ilgi -özellikle Habertürk'ün-, Şefika Etik'in bıçak saplı bedenine gösterilen ilgiye kıyasla çok düşük olmuştur. Mehveş Evin, "*Şefika Etik'i bir kez daha öldürdünüz!*" başlıklı yazısında (24 Ocak 2012) bunu şu sözlerle dile getirmiştir:

Şefika Etik'i hepiniz tanıyorsunuz... 6 Ekim 2011'de, kocasının 20 bıçak darbesiyle katlettiği iki çocuk annesi, Habertürk gazetesinin sürmanşetine taşıdığı cansız bedeniyle günlerce konuşulmuştu. Ne var ki Şefika Hanım'ın katilinin yargılandığı ilk duruşma, aynı ilgiye mazhar olamadı! HT, haberi "içeride" tutarken pek çok gazete ve TV, haftalarca tartışılan, "kadına karşı şiddete simge" haline gelen Etik'i unutmuştu bile. Zaten sorun tam da burada düğümlenmiyor mu? Medya, kadına şiddet meselesinde bir gram ilerleme kaydetmeye niyetli olsa, bu davanın takipçisi olurdu... Kadın cinayetlerinin salt adli bir suç değil, aynı zamanda bir nefret suçu olduğunu bilir, haberi buna göre değerlendirirdi. "Daha fazla kadın ölmesin, dövülmesin, şiddet görmesin" temennileri ancak o zaman samimiyet içerirdi!

Medyada Şiddetin Temsil Rejimi ve Bir Tercih Olarak Şiddeti Sergilemek

"Gösterilemez olanı göstermek ve temsil edilemez ya da temsil dile getirilemez olanı temsil etme işi için sözden daha çok imgeye/görüntüye başvurulur. İmgeyle temsil hem tanıklık hem de ihbar etme işlevini üstlenebilir" (Cheviron, 2013: 52). Gazeteler, fikir ya da bulvar gazeteciliği anlayışına göre şiddetin hafif ya da ağır görsellerine yer verebilirler. Gerekçesi ne olursa olsun (sansasyon yaratmak, tiraj ya da protest biçimde bir soruna dikkat çekmek), şiddeti sergilemek bir tercihi yansıtmaktadır. Şefika Etik vakasının gazetede sergileniş biçimi de bir tercihtir. Tercihler öznel ve her öznellik de içinde politik olanı barındırır. Habertürk genel yayın yönetmeni Fatih Altaylı'nın tercihinin gerekçelendirilmesine

bakıldığında da hem bir tanıklık hem de bir ihbar iddiası taşımaktadır ancak bunun pedagojik ya da etik bir yaklaşım olup olmadığı konusu tartışmalıdır.

Medyanın şiddeti sergilemesine ilişkin tarihten bir örnek bu bağlamda açıklayıcıdır: Cheviron'un aktarımıyla (2013: 53) dehşete ilişkin pedagojik bir yaklaşım oluşturmayı amaçlayan tanıklık fotoğrafı uygulamalarından biri, II. Dünya Savaşı sırasında Musevilerin boşalttığı kampların, savaşın hemen sonrasında fotoğraflanmasıdır. Ancak bu fotoğraflarla tanıklık stratejisi oluşturmak, dehşetin neden, nasıl ortaya çıktığı ya da neye mal olduğunu öne çıkarmayı hedefleyen pedagojik yaklaşımı geride bırakmıştır. 1945 yılında *Libération* gazetesi Musevilerin maruz kaldığı yıkım ve şiddetin görüntülerini, yayımlanmasının zorunluluğunu ve bunun zulme uğrayanlara bir saygı göstergesi olduğunu öne sürerek meşrulaştırmıştır. *L'Humanité* gazetesi de aynı yöntemi kullanarak dehşeti olduğu gibi temsil etmiştir. Bazı gazeteler ise barbarlığı temsil etmenin ve görüntüleri yayınlamanın karşısında durarak etik duruşun bunu gerektirdiğini ileri sürmüşlerdir. Sonuç olarak toplama kamplarındaki fotoğraflar “duygusal bilinçlenme” işlevi görse de, Matard ve Bonucci'ye göre (2011: 11-15 akt. Cheviron, 2013: 53) “duyarlılık kazandırmak yönünde oluşturulan temsil rejimi, toplama kamplarının gerçekten ne olduğu konusunda düşünmenin ve eğitimin önüne geçmiştir”.

Şefika Etik cinayetinin Habertürk'teki temsilini takiben başlayan süreçte de benzeri bir istikamet söz konusudur. Altaylı, fotoğrafın yayınlanmasını takiben oluşan tepkilere ilişkin açıklamasında (8 Ekim 2011) bu tercihin, yazı işlerindeki tüm tartışmalara rağmen kendisine ait olduğunu yazmıştır:

Ben bu gazeteyi yaparken, her gün arkadaşlarımla tartışıyorum. Allah şahidimdir ki, pek çok haberde “Bu gazeteyi benim kızım da okuyor” diyorum, ona göre davranıyorum. Pek çok haberi, “Bu benim yakınım olsaydı” diye makaslıyorum. Ama o fotoğrafı hiç düşünmeden bastım. Yazı işlerinde yükselen itirazlara, “Bu kez demokrasi yok. Bunu basacağız” diyerek bastım.

Altaylı bu açıklamasıyla, şiddeti sergilemekle ilgili tercihin bazen bir gazetede sadece “bir kişinin iradesi”yle söz konusu olabildiğini de açıkça dile getirmiştir. Altaylı'nın tercihi, tam anlamıyla bir şiddet teşhiri, bir tür pornografik şiddet iken, bu şiddet görselinin gazete gibi kamusal bir mecrada tek kişinin tasarrufuyla yayınlanabilmesi problemin bir başka boyutudur. Tıpkı II. Dünya Savaşı Musevilerinin yaşadıklarına ilişkin fotoğrafların yarattığı yankı gibi, “duygusal bir bilinçlenme” iddiası taşısa da bu, kadına yönelik şiddetin kökenleri, eğitim yoluyla bilinçlendirme, önleyici tedbirler ve caydırıcı yaptırımlar planında sonuç vermesi beklenemeyecek bir tercihtir. Nitekim olayı izleyen hemen ertesi günlerde ve sonrasında onlarca kadın cinayeti işlenmeye devam etmiştir.

Araştırmalar, basının şiddet tasvirlerinde kelimeleri ve fotoğrafları ne denli özensiz kullandığını ortaya koymaktadır (Altun ve Bek, 2013; Parin 2007; Tekeli 2016). Bu çerçevede fotoğrafın en “çarpıcı” olanının yanında şiddetin nasıl gerçekleştiği, hangi yöntemlerin kullanıldığı gibi ayrıntıların da hikayeleyici bir dille metinlere aktarıldığı bilinmektedir. Özellikle yazılı basın, teknik özelliği gereği görsel malzemeyi sadece durağan -en fazla birbirini izleyen birkaç kare- şeklinde verebilmekle eli kolu bağlanmış olduğundan, fotoğraf kullanımında çoğu kez canlı ya da kayıt görüntülerle başa çıkabilmek adına daha “gözü kapalı” bir yayıncılık anlayışını devreye sokabilmektedir. Bourdieu'nun (2000) atlatma (*scoop*) baskısı dediği durum. Böylece, “kelimelerle çizilen şiddet, deklanşörün seçici tercihi ile anlam bulan renkli fotoğraflarla katmerleşerek etki kat sayısı artmış bir şekilde verilmiş olmaktadır. Bunun yanında (Bourdieu ve Wacquant'ın ifadesiyle 2003: 24), gerek fotoğraflar gerekse kelimeler tözü ön plana çıkarırken şiddetin arka planını, sosyal bağlantılarını kamufle etmektedir” (akt. Parin, 2007: 54). Buna göre,

... toplumsal bağıntılarından izole edilmiş, münferit ve toplumsal boyutları belirsiz kalan bir çerçeve içinde sunulan haberlerde tarihin ve toplumun ötelenmiş olması, her şeyi temsil eden,

açıklayan, algılamaya zemin hazırlayan imgeye geniş bir yer açmaktadır. Oysa ki, imge/haber bir sonuçtur ve sonuç tarihsel ve toplumsal ilişkilerin etkisiyle şekillenen çok yönlü bir oluşumun neticesidir. Yazılı basında yer alan şiddet haberlerinin, tarih ve toplum dışında şiddet eyleminin özünde var olan güç ve çıkar ilişkilerini, şiddet eyleminin ana dürtülerini, şiddetin belirsizleşen amaç araç hedefini de site dışına çıkardığını belirtmek gerekir (Parin, 2007: 51).

“Bir olayın halka sunumu hangi noktada fazlaca duyarlı bir konu haline gelir? Ve standart habercilik, akşam haberlerine baştan çıkartıcı bir bölüm eklemek uğruna etiğini kurban ederek dürüstlük sınırlarını ne zaman aşar?” (Matelski, 2000: 64-66). Matelski bu sorunu, 1989 yılında meydana gelen şaibeli bir kaza haberinin sunulma biçimi üzerinden tartışmaktadır. Söz konusu kazada, babalarının kullandığı aracın nehre uçmasıyla hayatını kaybeden 4 çocuğun sudan çıkarılan cansız bedenlerine ilişkin görüntüleri bazı gazeteler kullanılmış, bazılarıysa kullanmamıştır. İzleyiciler haber yayını sonrasında, tıpkı bu çalışma örneğinde olduğu gibi şikâyet mektuplarıyla rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Daha sonra bu olaydan yola çıkarak bir anketle, habercilerin habere ilişkin görselleri (nehirden çıkarılan cansız çocuk bedenleri vb.) kullanma konusundaki tutumları araştırılmış; haber yöneticilerinin farklı tutumlara ve ölçütlere sahip olduğu görülmüştür. Bu tip olaylarda oluşan ikilemi aşmak için Matelski, Potter’ın⁸ yapısal analizinden yola çıkarak dikkate alınabilecek bazı ölçütler önermektedir:

- Durumun *tanımlanması*;
- Kişinin, konuyla ilgili kendi *değer* yargılarını kararlaştırması;
- Bu değerlerin, kanalın habercilik *ilkeleriyle* ve politikalarıyla karşılaştırılması;
- Dengeli bir yayıncılık için hangi *önceliklerin* gerekli olduğunun kararlaştırılması.

Matelski, haberi yayınlayacak editörün bu sorulara yanıt vererek, rahatsız edici ya da aşırı şiddet içeren haber unsurlarının kullanılıp kullanılmamasının ne ölçüde uygun olabileceği konusunda bir karara varılabileceğini belirtmektedir.

Şiddet ve Sıradan: Statü Yoksunluğunda Şiddeti Sergilemek...

Habertürk aracılığıyla şiddeti sergileme inisiyatifi kullanan Altaylı’nın da, okurun da şiddetle ilişkisi çifte standartlarla yüklü politik tercihleri içermektedir. Bu tercihlerde şiddeti sergilemeye yön veren saikler güç ve iktidarla ilişkilidir. Bourdieu (2000: 46-47), bir gazetecinin neler yapabileceğini anlamak için bir dizi parametrenin akılda tutulması gerektiğinden bahsetmektedir: bunlardan biri gazetecinin içinde bulunduğu basın kurumunun gazetecilik alanı içindeki konumu, ikincisi de kendi gazetesi ya da televizyon kanalının alanı içindeki konumudur. Bourdieu bu alanı, yapılandırılmış bir uzam ve bir kuvvetler alanı olarak, içinde ezen, ezilen, etkiyen, düzenli, sürekli, eşitsizlik ilişkilerinin olduğu ve bir yandan da dönüştürülmek için mücadele verilen bir alan olarak nitelemekte ve eklemektedir:

...bu evrende herkes, başkalarıyla sürdürdüğü rekabet içinde, elinde tuttuğu ve alan içindeki konumunu, dolayısıyla da izleyeceği stratejileri tanımlayan kuvveti (görece) devreye sokar. (...) bugün falanca gazetecinin ne söyleyeceğini ya da ne yazacağını, neyi besbelli ya da düşünülemez, doğal ya da kendine yakışmaz türden bulacağını bilmek istersem, bu uzam içinde işgal ettiği konumu bilmem gerekir; yani, çalıştığı basın organının elinde tuttuğu ve çeşitli göstergeler arasından, ekonomik ağırlığına, pazar paylarına, ama aynı zamanda da, nicelendirilmesi daha zor olan simgesel ağırlığına göre ölçülen özgül ağırlığını bilmem gerekir.

Örnek olay üzerinden düşünülecek olursa, Altaylı’nın bu fotoğrafı yayınlama gücünü, Bourdieu’nun sözünü ettiği gibi, Habertürk’ün kurumsal olarak gazetecilik alanı içinde bulunduğu konum bir yana, Habertürk kurumu içindeki kendi konumundan (gücünden) aldığı, yazı işleri toplantısındaki “*Bu kez demokrasi yok, bunu basacağız*” şeklindeki beyanıyla da

⁸ Potter’a ilişkin kaynak bilgileri yer almamaktadır.

sabittir. Bu fotoğrafı yayınlama gücünü elinde tutmanın bir vesilesi de, kadın cinayetlerine karşı yer yer oluşan “patolojik kamusal alan”ın zayıflığı ve daha da önemlisi suçun mağduru, maktul kadının “sıradan”lığıdır⁹. Şefika Etik’in “sıradan”lığını belirleyen şey, güç/iktidar ve politik olanla ilişkisizliği, -aynı durumdaki diğer kadınlarla paylaştığı- sosyal ve sınıfsal statü yoksunluğudur.

Günlük dildeki kullanımıyla statü kavramı, Latince ‘standing’ (konum) sözcüğünden kaynaklanır ve basit olarak kişinin toplumdaki mevkiine işaret eder (Turner, 2000: 13). Bazı araştırmalar kadınların uğradıkları şiddetin, statü yoksunluğundan kaynaklanan nedenlerle haberlerde nasıl hafife alınarak, ikincilleştirilerek hatta kendilerine mal edilerek temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Örneğin Silveirinha (2007: 71 akt. Altun ve Bek, 2013) haberlerde şiddete uğrayan kadını suçlamak ya da saldırganı haklılaştırmak için kültürel ve sınıfsal farklılıkların altının çizildiğini görmüştür. Meyers (2004’dan akt. Altun ve Bek, 2013) temsilde hakim olan ve dışlananlara ilişkin analizinde, toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıf temelli siyah feminist paradigmadan yola çıkarak Afrikalı kadınların haberlerde suçlandığı ve uğradıkları şiddetin ölçüsünün azaltıldığı bulgusuna ulaşmıştır. Byerly ve Ross da (2006, 43 akt. Altun ve Bek, 2013) siyah kadınların ya da işçi sınıfından kadınların, beyaz orta sınıf kadınlar kadar olumlu çerçevelenmediğini gözlemişlerdir. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet faktörünün, ırk ve sınıf farklılıklarının şiddetin temsiline çeşitli çifte standartlı yorumlara ve uygulamalara zemin hazırladığını göstermektedir.

Medya için “sıradan” insanı kullanmak, tüketime sunmak, özetle bir medya malzemesi haline getirmek çoğu zaman güç, iktidar ve statü sahibi insanlar üzerinde tasarrufta bulunmaya göre daha kolaydır. Farklı medya formatlarındaki bunca sıradan insanın varlığı, gözetleme, evlilik ve yarışma programlarında ödül vaadiyle özel hayatlarının deşifre edilmesi ve tüm mahremiyetlerini ortaya dökmeye rıza göstermeleri bunun göstergesidir. Kolay tüketilebilir (diğer deyişle hazmedilebilir) ve kişilerin medyayla rızaya dayalı bir işbirliği içinde yürüttüğü bir çeşit protokoldür bu. Ağırlıkla eğlence içerikli program formatlarında izlenen bu sıradan insan-medya işbirliğinde her zaman medya belirleyen ve ilişkiye yön veren pozisyonunu korumaktadır; çünkü temelde anlaşmada gücü elinde tutan taraftır. Sıradan insan hikâyelerini medya malzemesine dönüştüren de, bunlardan hikâye üretip pazarlayan da, şöhretler yaratıp söndüren de, tüketilip bittiğinde gündemden düşüren de medyadır. Bu ilişki biçimi sadece sıradan insanın rızasını ve gönüllülüğünü gerektirmektedir. Özetle, politik olanla, güç ve iktidarla, sosyal, ekonomik ya da sınıfsal bir statüyle ilişkili olmadığı sürece medya, sıradan insan hayatları ve hikâyeleri üzerinde kendisini daha fazla inisiyatif/tasarruf sahibi görebilmektedir.

Polis-adliye konulu bir derse¹⁰ konuk olan gece muhabiri, meydana gelen olaylarda bazı bilgilere ulaşamadıklarında gece masasında oturup eksik kısımları kendilerinin hikâyelendirdiklerini söylemişti. Anlattıklarından bu durumun özellikle sıradan adli vakalar söz konusu olduğunda gerçekleştiği anlaşıyordu. Tam anlamıyla cezai bir yükümlülük getirmediği sürece, muhabir sıradan insanın yaşadığı olayları haberleştirmede daha fazla inisiyatif kullanabilmekteydi. Ancak yine aynı muhabirin aktarımına göre, gece olaylarında örneğin bir trafik kazasına karışan kişi bir emniyet amiri, bir politikacı ya da yakını ise bunu haber haline getirmek çok daha temkinli bir haber üretim pratiğini zorluyordu.

Bir kadın cinayeti vakasının “sıradan”ı olarak Şefika Etik konusunda da durum farklı olmamıştır. Gazete yayın yönetmeninin tekelindeki kararlar etik ilkeler, sosyal sorumluluk, kadın ve insan hakları ihlal edilmiş; maktulun kişilik hakları ve mahremiyeti üzerinde

⁹ Sıradan kavramı, burada herhangi aşağılayıcı, küçümseyici bir ifade olarak değil; politik, sosyal veya sınıfsal statüye sahip olsun olmasın bunlar vasıtasıyla herhangi bir şekilde edinilmiş medyatik bir kimliğe sahip olmayan bireyleri kastetmek üzere kullanılmıştır.

¹⁰ Ege Üniversitesi Gazetecilik Bölümü 2. sınıf Alan Muhabirliği dersi (2013).

tasarrufta bulunulmuştur. Bu cüret, öncelikle Şefika Etik'in "sıradan"lığından kaynaklanmıştır. Haber alışlageldik 3. sayfa adli haberi diliyle yazılmış; parmak basılmak istendiği iddia edilen soruna ilişkin herhangi bir çerçeveye oturtulmamıştır. Asıl soruna dair, olayın ne bir sosyal problem ne de devletin sorumluluk alanı olduğunu işaret eden bir imâda bulunulmamıştır. Olayda sorumluluğu olan hiçbir kurumla hesaplaşmaya girilmemiştir. Altaylı bir tepki beklediye ya da bir hesaplaşmaya gittiye de bunu yaparken sadece okuru muhatap almış; daha doğru bir ifadeyle tepkilerin çokluğu karşısında almak zorunda kalmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı ile Sağlık Bakanlığı'nın konuya ilişkin acil önlemler alınmasına ilişkin emir ve açıklamalarına haberde yer verilmiş; ancak neden yasa tasarılarının ivedilikle işleme konulmuyor olduğuna ya da tekrarlanan kadın cinayetlerinin arkasında ne gibi sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlarına yattığına değinilmemiştir.

Politik bir seçkinin ya da herhangi biçimde bir güç/iktidar sahibi aktörün benzeri bir olaydaki mağduriyeti bu denli çıplak bir şekilde sergilenir miydi ya da en azından bir gazete yöneticisinin bu kararı vermesi bu kadar kolay olabilir miydi?... Bu, belki başka örnek incelemelerle üzerinde tartışılması gereken bir sorudur. Büyük ihtimalle böyle bir olasılıkta o kişinin politik, mesleki vs. itibarı, kişilik hakları, ölü bedenine, ailesine saygı daha hatırlanabilir hale gelebilirdi. Genelleme niteliği taşısa da örneğin okur, hiçbir zaman bir kadın milletvekilini, bir politik aktörü şiddetin bu derece açık ifşa edildiği bir fotoğraf karesiyle gazete sürmanşetinde göremezdi. Statü kalkanı, bu biçimde bir teşhiri engellerdi ya da en kötü ihtimalle şiddeti estetize edebilecek başka bir yöntem üzerinde kafa yorulurdu. Toplumdaki statü konumları, tipik biçimde hiyerarşik açıdan, şu ya da bu ölçüde ayrıcalık ve saygınlığa göre derecelendirilip sıralandırılır (Turner, 2000: 14). Şefika Etik'i sürmanşete taşıyan şey, hem toplumsal hem de medyatik statü hiyerarşisinin "sıradan insan" basamağında yer alması ve bu basamağın da hiyerarşinin en alt basamağını teşkil etmesiydi. Şefika Etik, bir anlamda ona bir kalkan oluşturabilecek statüden yoksunuydu.

Bu bağlamda şu söylenebilir: Medyanın şiddete uğramış birinin görüntülerini sergileme, yayın tercihinin bu yönde kullanma kararı, mağdur kişinin mesleki, politik kimliği ve bağlantıları, sosyal ve sınıfsal statüsü, güç/iktidar odaklarına yakınlığına göre değişiklik göstermektedir. Bu ilişkisellik, şiddetin mağduru güç ve statü sahibi kişiler olduğunda ayan beyan sergilenmesini engelleyebilmektedir. Ancak bir statü, güç kaybı olduğunda ve geniş kitlelerce toplu yargılamanın yapılabileceğine olan inanç güçlendiğinde bu mümkün olabilmektedir. Gazeteci, bazılarının linçe veya şiddete uğramasını topluluğun geneliyle birlikte meşrulaştırıp, o toplumsal psikolojiyi paylaşp, bunu mesleki pratiğe yansıtabilmektedir. Dolayısıyla şiddet beklenen, arzulanan, onaylanan, meşru görülen, muhatabının hak ettiği düşünülen bir uygulamaya dönüştüğünde şiddeti sergilemekle, buna tanıklık etmek arasında bir gerilim oluşmamaktadır. Böyle durumlarda, medyanın şiddeti sergilemeye ilişkin seçimleri evrensel etik bir ilkedan ziyade politik, ideolojik ve güç odaklı bazı temellerden beslenebilir; dolayısıyla da çifte standartlar doğurabilir. Bazı şiddet olayları kolayca teşhir edilebilirken, bazıları ibret olsun diye afişe edilir, bazıları gizlenir, bazen de estetik hale getirilir. Şiddete maruz kalmak bazıları için hak, reva, meşru ve bazı hallerde bunu sergilemek de ibret-i alem için işlevsel görülebilir.

İzleyici ve Şiddetle İlişkide Seçici Davranış

İzleyicinin medya aracılığıyla tüketeceği ya da maruz kalacağı şiddete ilişkin tepki de aynı oranda seçici bir davranış yansıtmaktadır. Medya aracılığıyla maruz kalınan/tüketilen şiddetin bir kısmı zaten kurgu ve eğlence bazlı formlarda izleyiciyle buluşmaktadır. Ancak şiddeti filmler, oyunlar, diziler aracılığıyla izlemekle, gerçek bir şiddet sahnesine tanık olmak arasında fark vardır. Gerçek şiddet sahneleri karşısında okur/izleyici şiddeti bazı durumlarda olumsuz tepkilerken -bu örnekte olduğu gibi-; aynı şiddeti bazıları için meşru görebilmektedir. Hatta şiddetin belli bir türüne ve sergilenmesine "ibret-i alem" kabilinden

onay verebilmektedir. Muhtemelen ağırlaştırılmış müebbet cezasına çarptırılan Şefika Etik'in kocası İbrahim Etik, hapiste şişlenip öldürülseydi ve buna ilişkin şiddet görüntüleri aynı çıplaklıkta yansıtılsaydı, en azından okurun vereceği tepki çok daha farklı ve büyük ihtimalle de onaylayıcı olurdu.

Fatih Altaylı'nın gazetecilik anlayışı bağlamında, bir kadının şiddete uğramış olmasından önce, o kadının bir gazete manşetinde bu kadar açık biçimde sergilenmesine tepki duymuştur okur. Buradaki tepkilere, gazetenin etik ihlalleri yanında aslen kadının mahrem görülmesinin, bir anne olmasının, topluma kutsal sayılan bir rolle iştirak etmesinin ve bu görüntünün yine toplumun geneline kutsanan maktulün çocukları ya da diğer çocuklar tarafından görülecek olmasının yarattığı kaygılar yön vermiştir. Yani okurdaki tepkiyi asıl doğuran, Şefika Etik'in "sıradan"lığı içinde kutsanan toplumsal rolleridir ve bunlara atfedilen anlamlardır (kadın-mahrem-anne olmak). Aynı durum, okurun politik, ideolojik olarak ters düştüğü, önyargılar taşıdığı aktörler için geçerli olmayabilirdi. Şefika Etik olayına tepki gösterenler arasında örneğin homofobik bir okurun, şiddete uğrayan bir eşcinselin aynı şekilde teşhir edilen görüntüleri için vereceği tepkiler de muhtemelen aynı olmazdı veya haz almanın, meşru ve mubah saymanın yön verdiği bir tepkisizlik olabilirdi.

Özetle medyada karar vericiler olarak ya da hayatı kısmen medya aracılığıyla deneyimleyen izleyici/okurlar olarak şiddetle ilişkide bir seçicilik söz konusudur. Şiddetin hangi biçimi olursa olsun, şiddete uğrayanın kimliğine, politik gücüne, statüsüne, dünya görüşüne ya da sahip olunan önyargılara göre şiddeti sergilemeye yatkınlık, tanıklık ve şiddete tepkinin yoğunluğu değişmektedir. Yani şiddete karşı evrensel/etik bir pozisyon almaktan ziyade kişilere ve durumlara göre değişen çifte standartlı bir yorum söz konusudur. Temel mesele şiddet değil, şiddetin kime uygulandığı ya da bize göre o kişinin bu şiddeti ne kadar hak ettiği ve bunun sergilemeye ne kadar uygun bulunduğu. Bu kimi zaman mağduriyeti öne çıkaran kimi zaman da meşrulaştırılan bir görünüm arz etmektedir. Yani temelde şiddete, her durumda insana uygulanan insanlık dışı muamele fikrinden yola çıkarak yaklaşılmamaktadır. Politik pozisyon, önyargılar, ötekine bakış, şiddetin faili ve mağduru, şiddetin uygulanma ve aynı şiddetin sergilenme biçimine ilişkin evrensel/etik bir bakış geliştirmeyi engellemektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Şefika Etik haberini ve yarattığı yankıyı gazetecilik etiği, insan onuru, kadın hakları bağlamında daha kapsamlı olarak tartışmak da mümkündür. Fatih Altaylı fotoğrafı savunurken bir tepkiyi harekete geçirmek istediğini söylemiş ama bu tepki öncelikle kendisine ve gazetecilik anlayışına yönelmiştir. Daha da önemlisi, Altaylı'nın yaratmak istediği tepki için seçtiği olay ve bunu sergileme şekli, aslında gazetecilik pratiklerinin ne derece subjektif süreçlerin ürünü olduğunu göstermiştir.

Peki sonuç ne olmuştur?... Bu haber vesilesiyle kamuoyunda niyetlenilenin dışında bir tepki oluşmuştur. Şefika Etik ise medyanın araçsallaştırdığı, nesneleştirdiği mağdur ve maktul bir kadın olarak kayda geçmiştir. Şefika Etik'i öldüren kocası İbrahim Etik, tasarlayarak adam öldürmekten müebbet hapis cezası almış; Habertürk ise Basın Konseyi'nden çok da ciddi bir yaptırım olmayan kınama görmüştür. Ancak mahkeme sürecinde bazı gerçekler de ortaya çıkmıştır. 23 Ocak 2012'de başlayan yargı sürecinde, Şefika Etik'in 14 yaşında evlendirildiği, evlendikten bir ay sonra şiddete uğramaya başladığı, onu tanıyan herkesin uğradığı şiddete şahit olduğu ve 2010'da kocasının hamileyken uyguladığı şiddet sonucu düşük yaptığı, sığınma evinde kaldığı... Yani bu şiddet sarmalının bir basamağında devletin de şahitliği vardır.

Fotoğraf, okurunu irkiltmenin ötesinde şiddeti önlemenin, ona dikkat çekmenin bir yolu olarak işlev görmemiştir. Nitekim bu haberi izleyen üç gün boyunca yeni kadın cinayeti

haberleri okura iletilmiştir. Ve son bir bilgi¹¹: aradan geçen onca zamana karşın, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun 2016 yılı raporuna göre, kadın cinayetleri bir önceki yıla göre artmış; 2015’te 303 olan cinayet sayısı 2016’da 328’e yükselmiştir.

Haberler gayet kendinden emin bir tavırla bizi insani dehşetin zorlu imtihanıyla baş başa bırakır (Botton, 2014: 190). Botton’a göre, böylesi olaylara hiç bakmamak, böylesi ölümlerin ve travmaların yabancıların gözleri önüne serilemeyecek kadar hazin ve mahrem olduğunu iddia etmek makul bir tepkidir ve bu bakış açısına göre, bu tür olaylara merak duymak son derece ayıp ve bir tür modern hastalıktır. Bu bağlamda ciddi haber kuruluşları kişisel hakları ihlal etmemek adına bu tip olayları aktarırken genelde ölçülü ve soğukkanlı bir tavır takınırken, “meydana gelen en güncel zulüm ve vahşet olaylarının can alıcı ayrıntılarını aktarma işini, pek ağır başlı olmayan, ahlaki ilkeleri çiğnemekten vicdanen rahatsızlık duymayan meslektaşlarına bırakırlar (...) Böyle araştırmaları üstlenmeye razı olmaları, onlara milyonlarca okur ve izleyicinin (bazen suçluluk duyguları eşliğindeki) yoğun ve yüksek kazançlar getiren ilgisini kazandırır”.

Öte yandan Botton (2014: 191), izleyicinin ya da okurun bu tür korkunç olaylara duyduğu ilginin yavan ve işe yaramaz olarak değerlendirilmesini basit bir yaklaşım olarak görmektedir. Ona göre, vahşet dolu bir öyküye kendini kaptırmak, illa bir eğlence veya kafa dağıtma arayışıyla açıklanamaz.

Bu barbarca öykülere kendimizi kaptırmamızın nedeni, belki de daha uygar yanımıza sıkı sıkıya sarılmamızı –ve bilhassa daima son derece kısa ömürlü olan sabır, kendine hâkim olma, bağışlayıcılık ve anlayış rezervlerimizi doldurmamızı- sağlıyor olmalıdır. Menfur olaylara duyduğumuz kuvvetli ilgiyi ahlakçı bir tavırla kinamakla yetinmek yerine, bu olayların haberlerde nasıl aktarıldığıyla ilgili ufak tefek düzenlemeler yapmalıyız –böylece bu haberler, genellikle üstü örtülü kalsa da- gayet önemli olan duygusal ve toplumsal faydalarını daha iyi bir şekilde gözler önüne serebilir (Button, 2014: 191).

Botton, Antik Atina vatandaşlarının, her yıl Dionisos Tiyatrosu’nda toplanıp kentlerinin önde gelen trajedi yazarlarının en son eserlerini izlediklerini anlatmakta ve bu oyunların olay örgülerinin, şimdiki haberlerin aktardığı olaylarla kolaylıkla örtüşebilecek nitelikte ve hiçbir şekilde hafifletilmemiş derecede dehşet verici olduğunu eklemektedir. Örneğin bir adam babasını öldürüp öz annesiyle evlenmekte ve kendi gözlerini oymakta (*kral oidipus*) ya da bir adam erkek kardeşinin karısının intikamını almak için yaptığı planın parçası olarak öz kızını öldürtmektedir (*Iphigenia*) ve buna benzer olaylar.

Aristo, M.Ö. 335 tarihli *Poetika* adlı eserinde, bu öyküleri aklı başında insanların uzak durması gereken grotesk gösteriler olarak düşünmektense, halkın onlara olan düşkünlüğünü incelemiş ve şu iddiayı ortaya atmıştır: İyi kaleme alındıkları ve ustalıkla bir şekilde sahneye konuldukları halde, bu tür hikayeler toplumun duygusal ve ahlaksal eğitiminde son derece önemli kaynaklara dönüşebilir. Ama filozof bunun gerçekleşmesi için, yani *korkunun* (iğrenç olayların anlamsız bir anlatısının) Aristoteles’in tabiriyle *trajediye* (dehşet verici olaylar üzerine kurulmuş eğitici bir hikâyeye) dönüşebilmesi için, olay örgüsünün titizlikle düzenlenmesinin elzem olduğuna inanıyor ve karakterlerin gerekçelerinin ve kişiliklerinin gayet iyi tanımlanması gerektiğini düşünüyordu (Botton, 2014: 192). Button bu bakış açısıyla medyaya yansıyan bu türden tüyler ürpertici olayların uygun bir dille ve titiz bir anlatı olarak düzenlenip aktarıldığında, izleyicinin basit ve banal ilgisinin ötesinde kendisini sorgulamasını sağlayabileceğini, eğitici bir işlev görebileceğini dile getirmektedir. İzleyicinin kendine çıkarabileceği ders anlamında “haberlere düşen çok önemli bir görev vardır: Bize aktarılan felaketler, daha kaotik yanlarımızın -olağanüstü hallerde- yapmaya meyilli olduğu şeylerden bizi alıkoyacak şekilde ifade edilmelidir” (Botton, 2014:195).

¹¹ Cumhuriyet Gazetesi, (02 Ocak 2017),

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/654421/Bir_yilda_328_kadin_katledildi.html (Erişim tarihi: 22.06.2017).

KAYNAKÇA

- Altaylı, F. (8 Ekim 2011). Rahatsız oldunuz değil mi? *Habertürk Gazetesi*. Online bkz. <http://www.haberturk.com/yazarlar/fatih-altayli/677372-rahatsiz-oldunuz-degil-mi> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Altun, A. ve Bek, M. G. (2013). Haberlerde aile içi şiddetin temsili. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 13, 1-34.
- Altun, A., Bek, M. G. ve Altun, E. E. (2007). Aile içi şiddet haberlerinin üretim süreci ve medya profesyonelleri. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 9-61. Online bkz. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1820/19196.pdf> (Erişim tarihi: 21.06.2017).
- Balcı, A. (2000). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (3. Baskı) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bourdieu, P. (2000). *Televizyon Üzerine*. (2. Baskı). (Çev: T. Ilgaz). İstanbul: YKY.
- Button, A. D. (2014). *Haberler*. (Çev: Z. Baransel). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Cheviron, N. (2013). *Televizyon ve İçimizdeki Şiddet*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi. (02 Ocak 2017). Bir yılda 328 kadın katledildi. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/654421/Bir_yilda_328_kadin_katledildi.html (Erişim tarihi: 22.06.2017).
- Çelenk, S. (2010). Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar. Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (Ed.), *Televizyon Haberciliğinde Etik* içinde (229-236). Ankara: Fersa Matbaacılık.
- Dursun, Ç. (2010). Kadına yönelik şiddet karşısında haber etiği. *Fe Dergi*, 1(2), 19-32. Online bkz. <http://cins.ankara.edu.tr/20101.html> (Erişim tarihi: 15.06.2017).
- Evin, M. (8 Ekim 2011). O bıçak vicdanınıza saplansın. *Milliyet Gazetesi*. Ayrıca bkz. <http://gundem.milliyet.com.tr/o-bicak-vicdaniniza-saplan-sin/gundemyazardetay/08.10.2011/1448158/default.htm> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Evin, M. (24 Ocak 2012). Şefika Etik'i bir kez daha öldürdünüz!. *milliyet.com.tr*. Online bkz. <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/mehves-evin/sefika-etik-i-bir-kez-daha-oldurdunuz-1493273/> (Erişim tarihi: 22.06.2017).
- Gökulu, G. ve Hosta, N. (2013). Basında kadına yönelik şiddet haberlerinin analizi: hürriyet, sabah ve posta gazeteleri örneği (2005-2008). *JASSS*, 6 (2), 1829-1850. Online bkz. https://www.jasstudies.com/Makaleler/2136178431_95G%C3%B6kuluG%C3%B6khan-ve-S-1829-1850.pdf (Erişim tarihi: 15.06.2017).
- Gözke, Ö. (20 Nisan 2002). Altaylı: tacizde bulunmazsam namerdim. *BİA Haber Merkezi*. İstanbul. <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/9375-altayli-tacizde-bulunmazsam-namerdim> (Erişim tarihi: 22.06.2017).
- Gül, S. S. ve Altındal, Y. (2005). Medyada kadın cinayeti haberlerindeki cinsiyetçi izler: Radikal Gazetesi.

- https://www.researchgate.net/publication/291333514_Medyada_Kadin_Cinayeti_Haber_lerindeki_Cinsiyetci_Izler_Radikal_Gazetesi (Erişim tarihi: 21.06.2017).
- Gülşen, R. (8 Ekim 2011). Dün sırtımızda bıçakla gezdik. *Habertürk Gazetesi*. Online bkz. <http://www.haberturk.com/yazarlar/rahsan-gulsan/677413-dun-sirtimizda-bicakla-gezdik> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Hakan, A. (8 Ekim 2011). Vur/Kır/Tutukla demek çok kolay - o fotoğrafa dair. *Hürriyet Gazetesi*. Online bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/18929898.asp> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- <http://t24.com.tr/haber/bakan-sahin-bugunku-haberturku-cocuklarına-gosterecekler-mi,173522> (Erişim tarihi: 19.06.2017)
- <http://www.basinkonseyi.org.tr/basin-konseyi-kararlari/basin-konseyi-haber-turk-gazetesinin-kinanmasina-karar-verdi> (Karar No: 2011/39). (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- <http://www.gazeteler.org/2011-ekim-07/> (Erişim tarihi: 21.06.2017).
- <https://twitter.com/search?q=%EF%80%A3boykothaberturk%20&src=typd> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- İlter, B. (8 Ekim 2011). Bıçak. *Habertürk Gazetesi*. Online bkz. <http://www.haberturk.com/yazarlar/balcicek-ilter/677436-bicak> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Köklü, N. (1994). Örnek olay çalışma metodları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 771-779. Online bkz. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5792.pdf> (Erişim tarihi: 19.06.2017).
- Matelski, M. J. (2000). *TV Haberciliğinde Etik*. (2. Baskı). (Çev: B. Ö. Düzgören). İstanbul: YKY.
- Parin, S. (2007). Şiddetin fotoğrafı: yazılı basının şiddet konsepti üzerine sosyolojik bir çözümleme. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 2 (4), 40-55.
- Tabur, M. ve Tamer, Ö. (2011). Medyada cinsel şiddet temsilleri ve kadın odaklı habercilik: burçin belge ile söyleşi. *BÜ Kadın Gündemi*, 20. İlgili link için bkz. <http://www.bukak.boun.edu.tr/?p=632> (Erişim tarihi: 15.06.2017).
- Talhaoglu, Ç. (7 Ekim 2011a). Basın konseyi habertürk'ün haberine işlem başlattı. *BİA Haber Merkezi*. İstanbul. <http://bianet.org/bianet/bianet/133271-basin-konseyi-haberturk-un-haberine-islem-baslatti> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Talhaoglu, Ç. (7 Ekim 2011b). Medya şiddetinde son nokta. *BİA Haber Merkezi*. İstanbul. <http://bianet.org/bianet/bianet/133257-medya-siddetinde-son-nokta> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Talhaoglu, Ç. (8 Ekim 2011). Kadın örgütleri: habertürk şiddeti ifşa etmiyor, meşrulaştırıyor. *BİA Haber Merkezi*. İstanbul. <http://bianet.org/bianet/bianet/133281-haberturk-siddeti-ifsa-etmiyor-mesrulastiriyor> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Talhaoglu, Ç. (9 Ekim 2011). Kadınlar Fatih Altaylı'yı protesto etti. *BİA Haber Merkezi*. İstanbul. <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/133288-kadınlar-fatih-altayli-yi-protesto-etti> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Tanrıöver, H. U. (2007). Medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın haklarının ihlalleri. Sevdâ Alankuş (Ed.), *Kadın Odaklı Habercilik* içinde (149-166). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

- Tekeli, E. S. (2016). Kadın cinayetlerinin haberleştirilmesi bağlamında medya etiğini yeniden tartışmak: habertürk gazetesi örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)*, 1 (1), 129-142. Online bkz. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/285585> (Erişim tarihi: 15.06.2017).
- Temelkuran, E. (7 Ekim 2011). Bıçak. Blog yazısı için bkz. <http://www.ecetemelkuran.com/kategori/blog/28319/bicak> (Erişim tarihi: 23.11.2013).
- Turner, B. S. (2000). *Statü*. (Çev: K. İnal). Ankara: Doruk Yayınları.
- Vural, R. ve Cenkseven, F. (2005). Eğitim araştırmalarında örnek olay (vaka) çalışmaları: tanımı, türleri, aşamaları ve raporlaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 126-139.